

บันทึกข้อสังเกตกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน

บันทึกข้อสังเกตต่าง ๆ ของแต่ละกิจกรรมที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจาก
 คณะประเมินผลได้เข้าไปศึกษา พบปะ พูดคุยกับตัวแทนกลุ่มสตรี คณะกรรมการหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่
 สนิาม ตลอดจนการสังเกตขณะพูดคุยด้วย การนำเสนอในบทนี้จึงเป็นการเสนอข้อมูลเชิงภาพรวม
 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ภาพรวมเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการฯ ในทุกหมู่บ้าน เนื่องจากทุกหมู่บ้านมีการ
 เริ่มต้นโครงการฯ และสนับสนุนกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน

ตอนที่ 2 กล่าวถึง 2.1 ภาพรวมของกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม

2.2 ความคิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน

ภาพรวมทั้ง 2 ตอน คณะประเมินผลจะบรรยายข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้พิจารณาตาม
 ประเด็นต่าง ๆ คือ

1. ลักษณะของการเข้ามาเริ่มต้นกิจกรรมโครงการฯ ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงขณะที่คณะ
 ประเมินผลเข้าไปเก็บข้อมูล
2. ลักษณะของกลุ่ม และการรวมกลุ่มแต่ละกิจกรรม
3. การดำเนินงาน และการบริหารกลุ่ม
4. ความคิดที่จะมีการดูแลรักษากิจกรรม ตลอดจนการดำเนินการต่อไปหลังจากที่
 โครงการฯ ได้สิ้นสุดหรือถอนตัวออกไป
5. ความคิดเห็น และวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการบริหารกลุ่ม
6. ข้อเสนอแนะสำหรับปรับปรุงกิจกรรมของโครงการฯ

สนทนากับตัวแทนกลุ่มสตรีบ้านลิไซ

ตอนที่ 1

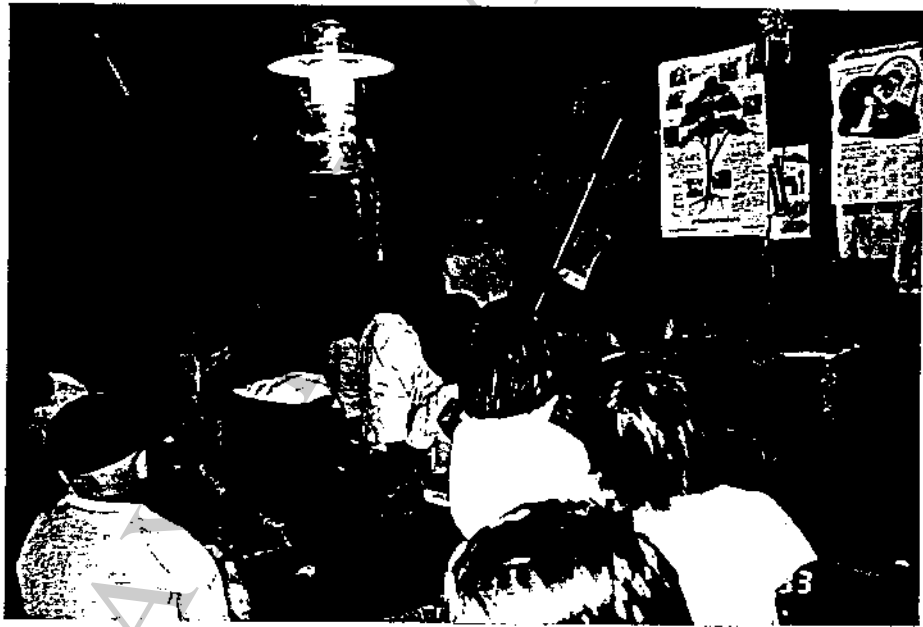
ภาพรวมเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการฯ ในทุกหมู่บ้าน

โครงการศึกษาและพัฒนาสตรีชาวเขา ได้ริเริ่มโครงการฯ ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมด้านการศึกษา การเกษตร สุขภาพอนามัย และหัตถกรรม ในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2533 ซึ่งผ่านขบวนการสำรวจเพื่อคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน 3 ครั้ง จากหมู่บ้านจำนวน 15 หมู่บ้าน หลังจากนั้นในปีเดียวกันโครงการฯ ได้ส่งเจ้าหน้าที่สนามไปประจำทุกหมู่บ้าน ๗ ละ 1 คน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานระยะ 3 เดือนที่กำหนดไว้ มีการประชุมชาวบ้านเพื่อคัดเลือกกลุ่มสตรีเข้าร่วมกิจกรรมและชี้แจงให้ทราบถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ฯลฯ ในปี พ.ศ. 2534 โครงการฯ ได้รับบริจาคเสื้อผ้าเก่าจากประเทศญี่ปุ่น จำนวน 300 กล่อง เพื่อแจกจ่ายให้กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ

1. บริจาคให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. บริจาคให้แก่ชาวเขาที่ยากจนในพื้นที่ของโครงการฯ เอง
3. แจกจ่ายให้กลุ่มสตรีที่โครงการฯ ให้การสนับสนุนทั้ง 6 หมู่บ้าน

ในการแจกจ่ายให้กลุ่มสตรีทั้ง 6 หมู่บ้านนั้น จะให้กลุ่มสตรีนำเอาเสื้อผ้าเหล่านั้นไปจำหน่ายเพื่อหารายได้เป็นกองทุนพัฒนาของกลุ่ม การจำหน่ายจะมีทั้งเงินสดและผ่อน โดยให้คณะกรรมการกลุ่มสตรี และเจ้าหน้าที่สนามเป็นผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด หลังจากนั้นคณะกรรมการกลุ่มจะบริหารกองทุนกันเอง ซึ่งโครงการฯ จะจัดฝึกอบรมด้านหลักการทำบัญชีสำนักงานให้ ในกลุ่มจะมีกฎระเบียบให้สมาชิกปฏิบัติ รวมถึงกฎระเบียบการกู้ยืมเงินกองทุนด้วย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเสริม อาทิ การจัดเวทีสัมมนากลุ่ม การทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ และนอกพื้นที่ การทำเกษตรร่วมกัน (ปลูกข้าวไร่ ปลูกถั่วเหลือง ปลูกพืชผักสวนครัว) การให้ความรู้กลุ่มสตรีด้านสุขภาพอนามัย แม่และเด็ก การอบรมด้านหัตถกรรม การถักนิตติ้ง และ โคะเช การจัดซื้ออุปกรณ์ครัวเรือน การทำอาหารเสริม การทดลองเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ดเทศ ไก่ ตลอดจนการฉีดวัคซีนป้องกันด้วย

ในปี พ.ศ. 2535 โครงการฯ ได้ขออนุญาตจัดตั้งเป็นมูลนิธิฯ ชื่อมูลนิธิศึกษาพัฒนาประชาชนชนบทที่สูง และได้รับอนุมัติจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล โครงการฯ จึงดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือ คือ การแจกจ่ายอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เด็ก การดำเนินงานด้านหัตถกรรม การฝึกซ้อมลีลาจากวัฒนธรรมชาติและสารเคมี ทำเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมส่งไปให้ประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช ไม้ผลยืนต้น การอบรมความรู้เรื่องกฎหมายชาวบ้าน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกันโรคเอดส์ และการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กบางหมู่บ้าน ตลอดจนการติดต่อประสานงานให้ผู้ปกครองเด็กที่มีความประสงค์จะส่งลูกหลานไปเรียนต่อที่โรงเรียนนุทธเกษตร อำเภอชนวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน การช่วยเหลือชาวบ้านกรณีฉุกเฉิน เช่น เกิดไฟไหม้ เป็นต้น กิจกรรมหลัก ๆ ที่โครงการฯ และเจ้าหน้าที่สันทนประจําหมู่บ้านได้ร่วมกันวางแผนเพื่อปฏิบัติในกลุ่มจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการฯ ไม่เกิน 1,000 บาท ต่อกิจกรรมต่อครั้ง

อาสาสมัครบ้านห้วยซำกุ กำลังสอนหนังสือเด็กๆ ขณะที่แม่กำลังมีการประชุม

ตอนที่ 2

ภาพรวมของกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ในแต่ละหมู่บ้าน

บ้านห้วยธาตุ

จากการสนทนากลุ่มกับตัวแทนกลุ่มสตรีบ้านห้วยธาตุ จำนวน 13 คน พบว่า
กิจกรรมอนามัยแม่และเด็ก

ก่อนที่โครงการฯ จะเข้ามาในหมู่บ้านสตรีส่วนมากรู้แต่จะมีการฉีดยา มีการไปหาหมอเท่านั้น หลังจากเข้าร่วมกลุ่มสตรีแล้ว พวกเขาเริ่มรู้จักกิจกรรมนี้ โดยหลังจากผู้หญิงคลอดลูกก็ต้องไปหาหมอ เพื่อรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค โดยหมอจะเป็นผู้นัดวัน เวลา ให้ไปตรวจแต่ละครั้ง ส่วนกิจกรรมย่อยนั้นพบว่า มีเจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัยมาให้ความรู้อบรมเรื่องอนามัยแม่และเด็ก อาทิ การฉีดวัคซีน การให้นมของแม่ การให้ลูกกินอาหารเสริม และตัวแม่ควรจะได้รับประทานอาหารอย่างไร ขณะเดียวกันภายในกลุ่มสตรีเองก็มีการพูดคุยกันตลอดว่าต่อไปกลุ่มควรจะทำกันอย่างไร เพราะเป็นเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วย ที่ใครก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ กิจกรรมนี้จึงเกิดประโยชน์มาก ได้รู้จักการดูแลรักษา เลี้ยงลูกอย่างถูกวิธี ลูกมีสุขภาพแข็งแรง ประกอบกับสามีเห็นความสำคัญให้ความสำคัญสนับสนุนและยังคอยให้คำแนะนำ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สนามยังนำเอกสารเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมาแนะนำ เผยแพร่ อธิบาย บางครั้งสอนให้รู้จักการซั้งน้ำหนักเพื่อดูความผิดปกติของร่างกาย และบางครั้งก็ช่วยพาผู้ป่วยไปหาเจ้าหน้าที่อนามัยด้วย

กิจกรรมด้านการศึกษา

กลุ่มสตรีมีความเห็นว่าปัญหาเด็กเล็กในหมู่บ้านไม่สามารถไปเรียนหนังสือได้ทุกคน เพราะระยะทางไกล ประกอบกับช่วงการประชุม โดยเฉพาะกลางคืน เด็กมักจะส่งเสียงดังรบกวน จึงได้คิดทำศูนย์เด็กเล็กขึ้นมา โดยมีอาสาสมัครช่วยสอนหนังสือ เล่านิทาน ฯลฯ ให้เด็กๆ และพวกเขาถือว่าเป็นการช่วยเหลือภาระของแม่ในขณะร่วมประชุม และยังรักษาวัฒนธรรมเผ่าเขาอีกด้วย ที่ผ่านมามีเด็กให้ความสนใจมาเรียนทุกคืน ตอนแรก ๆ กิจกรรมนี้ประสบปัญหาบ้าง คือ เด็กบางคนไม่สนใจเข้าร่วม ผู้ปกครองเด็กบางคนห้ามเด็กเข้าร่วม ส่วนกลุ่มสตรีเองเห็นว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็น ต้องการพูดภาษาไทยเพียงเพื่อสามารถติดต่อกับคนพื้นเมืองได้ ส่วนเรื่องการเขียนนั้นต้องค่อยเป็นค่อยไป แต่เด็ก ๆ ไม่เพียงพูดภาษาไทยได้เท่านั้น ต้องเขียนอ่านได้ด้วย

ถึงจะดีมาก กลุ่มสตรีบ้านห้วยธาตุสามารถพูดภาษาพื้นเมืองได้ ดีกว่าภาษาไทยภาคกลาง ส่วนเรื่องการเขียนนั้นต้องค่อยเป็นค่อยไป แต่เด็ก ๆ ไม่เพียงพูดภาษาไทยได้เท่านั้น ต้องเขียนอ่านได้ด้วยถึงจะดีมาก กลุ่มสตรีบ้านห้วยธาตุส่วนใหญ่สามารถเขียนชื่อ-นามสกุล และบางคนสามารถเขียนอ่านได้มากกว่านั้น ซึ่งขณะประเมินผลได้มีการทดสอบให้กลุ่มสตรี บางคนออกไปเขียนชื่อ-นามสกุลของตนเองที่บนกระดานด้วย

ต่อคำถามที่ว่า การรู้ และใช้ภาษาไทยได้มีผลต่อการยอมรับในความเป็นไทยของท่านมากน้อยเพียงใด สตรีส่วนใหญ่ยอมรับว่ามาก สังเกตเห็นได้จากการไปทำธุระที่อื่น ๆ หรือสถานที่ราชการ ถ้าสามารถพูดภาษาไทยได้ เจ้าหน้าที่ก็จะให้ความสะดวก เร็วทันใจ คนที่พูดได้บ้างเล็กน้อยจะเสียเปรียบเหมือนคนตาบอด เขียนก็ไม่ได้ จึงไม่ต้องการให้ลูกหลานเป็นเช่นดังพวกของตน ส่วนข่าวสารบ้านเมืองที่ได้รับจะมาจากเจ้าหน้าที่และวิทยุ มากที่สุด รองลงมาคือ ลูกหลาน ครู โทรทัศน์ เพื่อนบ้านเล่าให้ฟัง แต่ข้อสังเกตจากการสื่อสารนั้นฟังรู้เรื่องแต่พูดไม่ค่อยได้

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ ทุกคนตอบว่าได้ เพราะได้ฝึกพูด ฝึกเขียนภาษาไทย/พื้นเมือง พอที่จะสื่อสารกันได้ และจะนำบทเรียนนี้ไปแนะนำให้ลูกหลานต่อไป ถึงแม้ว่าโครงการฯ จะไม่มีงบประมาณสนับสนุนก็ตาม กลุ่มจะดำเนินการต่อไป เพราะได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างจากการทำกิจกรรม 3 ปีที่ผ่านมา กิจกรรมนี้ไม่จำเป็นต้องมานั่งเรียน นั่งอ่าน แต่พวกตนสามารถเรียนรู้ด้วยการสนทนาภาษาไทย/พื้นเมืองกับกลุ่มสมาชิกหรือการติดต่อกับสังคมภายนอก อย่างไรก็ดีตามกิจกรรมนี้มีความสำคัญเพราะจะช่วยเหลือในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นกลุ่มสตรีบ้านห้วยธาตุต้องการให้โครงการฯ ให้การส่งเสริมสนับสนุนอีกต่อไป เพราะว่าถึงพวกตนจะพอรู้ ส่วนความพร้อมนั้นพวกตนยังไม่มี อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็พยายามชักชวนเพื่อน ๆ สตรีให้เข้ามาร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด

กิจกรรมด้านการเกษตร

พบว่า กิจกรรมนี้กลุ่มสตรีบ้านห้วยธาตุไม่ได้ทำอย่างจริงจัง และยังไม่เคยปลูกพืชชนิดไหนจากทางโครงการฯ เพียงแต่ได้มีส่วนทำแปลงทดลองเพื่อปลูกไม้ผลยืนต้นแบบผสม คือ ปลูกลิ้นจี่ 2 ไร่ มีปลูกถั่วแซมด้วย ส่วนการปลูกพืชผักสวนครัวก็ยังมีปลูกกันอยู่

กิจกรรมด้านหัตถกรรม

กิจกรรมนี้ ในการผลิตกลุ่มสมาชิกจะปักชื่อ-สกุล และชื่อบ้านของตนเองลงไปให้ตกกรรม เป็นการฟื้นฟูฝีมือการปักผ้าแบบเผ่าอาฮา เป็นการเรียนหนังสือ เขียนหนังสือโดยใช้เข็ม ด้าย ฝ้าย แขนปากกา และกระดานหรือกระตาะ งานหัตถกรรมนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของสมาชิกแต่ละคน มีความขยันมากน้อยเพียงใด ขณะเดียวกันสตรีที่อาวุโสกว่าจะแนะนำให้รุ่นน้อง ๆ ด้วย บางครั้ง โครงการฯ จะนำเอาตัวอย่างผลิตภัณฑ์มาเป็นตัวอย่างด้วย ส่วนผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก กลุ่มจะช่วยสอนให้ด้วย เป้าหมายการผลิตนั้น เพื่อใช้ในครัวเรือน และที่เหลือจะขายเป็นรายได้เสริม ปริมาณการใช้จะใช้เท่าที่มีความจำเป็น การขายนั้นกลุ่มสตรีบ้านห้วยธาตุ ไม่สามารถกำหนดได้ตายตัวว่าปีหนึ่งทำได้กี่ชิ้น ขายเท่าไร และไม่มีการบังคับว่าจะต้องได้กี่ชิ้นเช่นกัน ทั้งนี้ให้สมาชิกทุกคนคำนึงถึง เวลา และความสามารถ บางคนมีเวลามากก็จะสามารถผลิตได้หลายชิ้น การจำหน่ายนั้นกลุ่มสมาชิกจะส่งผลิตภัณฑ์ที่เสร็จแล้วไปให้โครงการฯ ซึ่ง โครงการฯ จะนำไปจำหน่ายอีกครั้งหนึ่ง

ส่วนวิธีการดำเนินงานนั้นพบว่า กลุ่มสมาชิกจะแจ้งจำนวนผ้าและงบประมาณที่ต้องการให้เจ้าหน้าที่สนามทราบ โดยให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ดูแล หลังจากได้ผ้ามาแล้วสมาชิกก็ไปขอตัดผ้าตามขนาดที่ตนเองต้องการ กลุ่มสมาชิกไม่ได้กำหนดว่าทุกคนจะต้องได้กี่ผืน แล้วแต่ว่าสมาชิกคนใดต้องการเท่าใด ก็ไปตัดมาเท่านั้น วิธีการผลิตและการจำหน่าย จะผลิตหัตถกรรมแบบรวมกลุ่มกัน หลังจากสมาชิกทำเสร็จก็มอบให้โครงการฯ สมมติว่าหัตถกรรมชิ้นนั้นขายในราคา 100 บาท กลุ่มจะหักเข้าเป็นกองทุนของกลุ่ม 10 บาท หรือขายราคา 50 บาท กลุ่มจะหักเข้าเป็นกองทุน 5 บาท เป็นต้น ความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ที่ใช้แตกต่างกันคือ สี่จากธรรมชาติไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ แต่ต้องเสียเวลาไปหาวัสดุ มีขั้นตอนมาก สี่ที่ย้อมมีความทนทาน แต่เมื่อย้อมมาแล้วเนื้อผ้าดีกว่า สวย และมีความทนทานมากกว่า แต่ที่กลุ่มสตรีใช้กันปัจจุบันกลับเป็นสี่จากสารเคมีมากกว่า ทั้งนี้เพราะว่าปัจจุบันนี้พืชที่จะใช้ย้อมผ้านั้นหายาก ประกอบกับปัจจุบันไม่นิยมการปลูกฝ้ายด้วย ปลูกแล้วมีผลผลิตน้อยหรือไม่ก็มีแมลงศัตรูมาเจาะกิน ที่สำคัญการปลูกฝ้ายนั้นปลูกได้ครั้งเดียว ปีต่อไปต้องปลูกใหม่ จึงยากที่จะหาพื้นที่ปลูก เพราะฉะนั้นกลุ่มสตรีจึงหันมาซื้อผ้าสำเร็จรูปกัน ถึงแม้ว่าเนื้อผ้าจะไม่ค่อยดีก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มสตรีก็เห็นด้วยที่ได้มีแนวความคิดด้านการอนุรักษ์หัตถกรรมโดยเน้นการใช้สี่ธรรมชาติ เพราะว่าปัจจุบันถ้าเปรียบเทียบกับอดีตชาวเขาเผ่าอาฮาไม่ค่อยใส่เสื้อผ้าที่ย้อมจากสี่ธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นสี่จากสารเคมี แต่สี่จากธรรมชาตินั้นดูดีกว่า ยิ่งใส่ยิ่งดี ทนทาน เนื้อผ้าเรียบ

ในภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมนั้น กลุ่มสตรียังมีโอกาสไปทัศนศึกษา ดูงาน ด้วยการสนับสนุนจากโครงการฯ อาทิ ที่ตอแยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ในการปรับปรุงกิจกรรมนั้น เนื่องจากที่ผ่านมากลุ่มสตรีต้องอาศัยโครงการฯ มาตลอด ทุกกิจกรรมมีประโยชน์ กลุ่มพร้อมจะเข้าร่วมทุกกิจกรรม ถ้าโครงการฯ ช่วยเหลือ สำหรับปัญหาภายในกลุ่มสตรีนั้นพบว่า ไม่มีปัญหา แต่ก่อนเริ่มจัดตั้งกลุ่มเกิดปัญหาเรื่องการยอมรับของผู้ชาย (สามี) ที่ว่าทำไมโครงการฯ ถึงส่งเสริมเฉพาะกลุ่มผู้หญิงเท่านั้น ทำให้ผู้ชายไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ถูกผู้ชายกลั่นแกล้งปิดประตูบ้านบ้าง ไม่ยอมดูแลเลี้ยงลูกแทนภรรยา ที่จะต้องไปประชุมตอนกลางคืนบ้าง ต่อมาโครงการฯ จึงเข้าไปชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ ที่ต้องการให้กลุ่มสตรีมีบทบาทบ้าง ระยะต่อมาถึงปัจจุบันนี้ปัญหาการยอมรับของผู้ชายนั้น ไม่มีแล้ว ประเด็นที่กลุ่มสตรีได้ฝากถามโครงการฯ คือ กิจกรรมด้านการศึกษา เนื่องจากกลุ่มสตรีที่มีลูกหลานอยู่ในวัยเรียนเป็นจำนวนมาก ต้องการให้โครงการฯ ติดต่อบริษัทงานให้ตั้งโรงเรียนภายในหมู่บ้าน และให้มีครูสอนประจำ ที่ผ่านมามีเด็กต้องเดินไปโรงเรียนบ้านห้วยไคร้ ระยะทาง 4 กิโลเมตร วันไหนฝนตกเด็กไม่สามารถไปโรงเรียนได้

ทดสอบการเขียนชื่อ นามสกุล ของกลุ่มสตรีบ้านห้วยสาตุ

ความคิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านห้วยธาตุ

จากการสนทนาตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านห้วยธาตุ จำนวน 5 คน พบว่าตอนแรกที่โครงการฯ เข้ามาในหมู่บ้านยังไม่มีความเข้าใจ ทำไมต้องมีกลุ่มสตรี หลังจากระยะเวลาผ่านไปก็เริ่มเข้าใจในวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ โดยโครงการฯ ได้นำเอาหลักสูตรมาแนะให้สตรีในหมู่บ้าน ได้ทำเป็นอาชีพเสริมรายได้ ซึ่งโครงการฯ จะช่วยซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทำเสร็จ คณะกรรมการฯ ก็มีความเห็นว่าเป็นการดี และทำให้สตรีมีความสามารถ เริ่มมีความกล้าแสดงออก ในรูปของการเข้าร่วมกลุ่มการประชุมเพื่อปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ ได้ ส่วนบทบาทของตัวแทนคณะกรรมการนั้น บางคนเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มสตรี และเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มสตรีทุกครั้ง ขณะนี้มีจำนวน 2 คน ที่เป็นที่ปรึกษา แต่ในการประชุมใหญ่ โดยผู้จัดการโครงการฯ คณะกรรมการหมู่บ้านทุกคนจะต้องเข้าร่วมด้วยทุกครั้ง คณะกรรมการจะมีการติดตามงานทุก ๆ 3 เดือน ด้วย ต่อความคิดเห็นที่ว่าโครงการฯ มีกิจกรรมอะไรบ้างนั้นทุกคนสามารถตอบได้อย่างถูกต้อง และบอกว่ากิจกรรมหัตถกรรม เป็นกิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด เพราะว่าทำให้กลุ่มสตรีมีรายได้ และสามารถทำให้สตรีเขียนหนังสือได้ เพราะเป็นการปักชื่อ-สกุล ของตัวเองลงในหัตถกรรมชิ้นนั้น ๆ รายได้จากการจำหน่ายก็นำไปซื้อข้าว เป็นค่ารักษาพยาบาลเมื่อเกิดความเจ็บป่วยได้ ส่วนกิจกรรมที่เหลือดีเท่า ๆ กัน อย่างไรก็ตามโครงการฯ ก็เปิดโอกาสให้ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านบางคนไปร่วมประชุมไปดูงานนอกสถานที่ นอกจากนั้นคณะกรรมการจะช่วยออกเบี้ยเลี้ยง ให้แก่กลุ่มสตรี โดยใช้เงินกองทุนของหมู่บ้านในอัตราวันละ 35 บาทด้วย

ต่อปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขการดำเนินโครงการฯ นั้น พบว่าปัญหาในโครงการฯ นั้น จะไม่ทราบเลย ปัญหาระดับสมาชิกที่ร่วมกิจกรรมก็มีบ้าง คือ ตอนแรก ๆ สามีไม่อนุญาตให้ภรรยาตัวเองไปร่วมประชุม แต่แก้ไขได้ระยะต่อมา และปัญหาหัตถกรรมที่ส่งให้โครงการฯ ไปจำหน่ายถูกส่งกลับมา แต่กลุ่มสตรีก็เข้าใจ และแก้ไขใหม่ส่งไปจำหน่ายอีกครั้ง ซึ่งไม่ใช่ปัญหาสำคัญแต่อย่างไร ส่วนปัญหาผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกนั้นพบว่าตอนแรก ๆ ประธานกลุ่มไม่เปิดโอกาสกว้าง แต่ต่อมาก็มีสตรีบางคนมาเข้าร่วมประชุมด้วย บางคนไม่เข้าร่วม เพราะมีภาระต้องเลี้ยงลูก ประกอบกับสามีไม่อนุญาตด้วย การแก้ไขก็ยังไม่มีมาตรการอะไร สำหรับความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่สนามพบว่า เจ้าหน้าที่สนามสามารถเข้ากับชาวบ้านได้ดี เพราะว่าเป็นเผ่าเดียวกัน มีความตั้งใจทำงาน จะไปที่ไหนก็สั่งหรือมอบหมายงานให้

ข้อเสนอแนะจากตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน

1. ต้องการให้โครงการฯ ทบทวนว่าควรจะต้องอายุโครงการฯ ในพื้นที่เดิมอีกหรือไม่ เพราะช่วง 3 ปีผ่านมาน้อยเกินไป และถ้าเป็นไปได้ควรขยายกิจกรรมไปสู่กลุ่มผู้ชายด้วย เช่น การอนุรักษ์ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ที่เหมาะสม
2. ควรเน้น การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ โดยเฉพาะให้ความรู้เรื่องสัญชาติ การทำบัตร
3. กิจกรรมหัตถกรรม ควรทำแบบครบวงจร มีการปลูกฝ้าย ปั่นฝ้ายจนถึงผลิตขาย
4. กิจกรรมการเกษตรควรเป็นการอนุรักษ์ เพราะถึงแม้ว่าในหมู่บ้านจะเคยเป็นพื้นที่ของโครงการพัฒนาที่สูงไทย - เยอรมัน มาแล้วก็ตาม แต่ก็เอาพืชที่ทำลายยาก ขยายพันธุ์เร็วมาให้ ซึ่งปัจจุบันได้สร้างปัญหาให้ชาวบ้านอย่างมาก จนบางคนต้องไปหาพื้นที่ทำกินใหม่
5. กิจกรรมการศึกษาต้องการศูนย์เด็กเล็ก มีครูสอนหนังสือ ปัจจุบันมีเด็กประมาณ 50 คน ต้องเดินไปโรงเรียนไกลถึง 4 กิโลเมตร และสตรีจะได้มีเวลาประกอบอาชีพอย่างเต็มที่
6. กิจกรรมการเกษตร โครงการฯ ควรเพิ่มการส่งเสริมต้นไม้ผลยืนต้น เช่น มะม่วง ลิ้นจี่ ให้แต่ละครอบครัว และให้ดูแลรักษาตนเองอย่างใกล้ชิด อีกทั้งจะเสริมรายได้ในระยะยาวอีกด้วย

เด็กหมู่บ้านห้วยธาทุกกำลังร้องเพลงขณะที่แม่กำลังมีการประชุม

บ้านปางขอน

จากการสนทนากลุ่มตัวแทนกลุ่มสตรีข้างปางขอน จำนวน 10 คน พบว่าสมาชิกทุกคน เข้าร่วมทุกกิจกรรม มีเพียง 3 คนที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมหัตถกรรมได้ คือ ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม และสมาชิกอีก 1 คน สาเหตุเพราะทั้ง 3 คน สายตาไม่ค่อยดีแต่ก็อยู่ในฐานะที่ปรึกษา แนะนำดูแลหัตถกรรมของกลุ่ม รายละเอียดของแต่ละกิจกรรมนั้นมีดังนี้

กิจกรรมอนามัยแม่และเด็ก

พบว่า กลุ่มสตรีบ้านปางขอนนี้ไม่สามารถพูดอธิบายกิจกรรมนี้ได้ เพียงแต่ว่าเคยร่วมกิจกรรมการฉีดวัคซีน และอาหารเสริมให้แม่และเด็กเท่านั้น

กิจกรรมด้านการศึกษา

พบว่า โครงการฯ ได้ร่วมกับกลุ่มสตรีตั้งศูนย์เด็กเล็กขึ้นมา เพื่อส่งเสริมให้เด็กที่ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ และเพื่อใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อเด็ก ตลอดจนเป็นสถานที่สอนเด็กเล็ก เมื่อแม่เข้าร่วมประชุม การสอนนั้นจะมีอาสาสมัครซึ่งเป็นคนในหมู่บ้าน โดยจะสอนวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของเผ่าอาข่า การเล่นกีฬาโดยเชิญผู้มีความรู้มาสอนเด็กเป็นบางครั้ง กิจกรรมนี้กลุ่มสตรีมีความเข้าใจดี มีเด็กเข้าประมาณ 35 คน เด็กที่ชอบดูวิดีโอก็หันมาเรียนหนังสือที่ศูนย์เด็กเล็ก ขณะนี้พ่อแม่ของเด็กพยายามจะให้เด็กทุก ๆ คนได้มีโอกาสเรียนด้วย อยากให้ลูกหลานสามารถพูดได้ อ่านได้ เขียนได้ พ่อแม่จะได้ภูมิใจ และพึงพอใจ สมาชิกบางคนตอบว่าเราเกิดมาเป็นคนไทยต้องเรียนหนังสือไทย ถ้าไม่เรียนก็ไม่มีประโยชน์จะเหมือนพ่อแม่ที่ไม่รู้อะไรเลย ครั้นจะกลับไปเรียนใหม่ก็มีความรู้สึกว่ายาก อายุ วย ไม่สมควร มีอไม่แข็งหันไปจับย่ากกา ดินสอมาขีดเขียนคงยากมาก เพียงแต่ฝึกฝน ปักช้อ-สูกูล ลงในกิจกรรมหัตถกรรมเท่านั้น

ต่อคำถามที่ว่า การรู้และใช้ภาษาไทยได้มีผลต่อการยอมรับในความเป็นคนไทยของท่านมากน้อยเพียงใดนั้น พบว่า การติดต่อสื่อสารนั้นภาษาไทยหรือพื้นเมืองมีความสำคัญและจำเป็นมาก ถ้าพูดไม่ได้จะมีความรู้สึกไม่ค่อยมั่นใจ จะถูกสังคมดูถูกรังเกียจ หรือไม่ยอมรับพวกตน ทางกลุ่มสตรีจำนวนหลายคนมีความต้องการที่จะพูดภาษาไทยให้ได้ โดยรับฟังข่าวสารจากวิทยุภาคภาษา

อาซ่า และพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเจ้าหน้าที่และลูก ๆ หลาน ๆ ที่มีโอกาสเรียนหนังสือจนสามารถพูดภาษาไทยได้บ้าง เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตพวกตนฟังไม่เข้าใจ อย่างไรก็ตามพวกตนจะไม่ลืมเลยว่า ขณะนี้ยังอยู่ในขั้นที่กำลังเริ่มต้นพัฒนาด้านภาษาอย่างต่อเนื่องต่อไป

กิจกรรมด้านการเกษตร

เมื่อสตรีได้ตั้งกลุ่มขึ้นมาในหมู่บ้านก็มีพื้นที่ดินจำนวนหนึ่งสำหรับปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ผักชี ผักกาด กระเทียม แตงโม ฯลฯ จุดประสงค์เพื่อบริโภคในครัวเรือน เป็นการปลูกแบบธรรมชาติไม่ใช้สารเคมี ใช้สมุนไพร คือ ยาสูบ และตะไคร้ เป็นตัวฆ่าเชื้อ การปลูกพืชผักสวนครัวนั้นจะปลูกพืชที่หาถิ่นยาก โดยเฉพาะฤดูแล้ง ซึ่งหายาก บางครั้งต้องลงไปซื้อในตัวเมือง จะซื้อพวกน้ำมันหมูมาปรุงอาหาร หรือน้ำมันก๊าดใช้จุดตะเกียง การปลูกนั้นกลุ่มจะยกแปลงเป็นแนวขวางเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน ทุกคนร่วมกันทำ แบ่งแรงงานกันรดน้ำวันละ 2 คน เข้า 1 คน เหย็น 1 คน ปัญหาที่ผ่านมากจะเป็นเรื่องแหล่งน้ำ กลุ่มต้องการขยายพื้นที่และต้องการสปริงเกอร์ สายส่งน้ำทำให้เสียเวลากับการรดน้ำแปลงเกษตรมาก ประกอบกับระยะทางไกลพอสมควร ส่วนการตลาดที่ผ่านมายังไม่มีปัญหา เพราะผลผลิตส่วนใหญ่เก็บมาใช้บริโภคภายในกลุ่มสมาชิกเท่านั้น ปัญหาเกี่ยวกับผู้ชาย (สามี) ตอนนั้นไม่มีแล้ว สามีกลับคอยสนับสนุนอีกด้วย

กิจกรรมด้านหัตถกรรม

กิจกรรมนี้ทำให้กลุ่มสามารถเรียนรู้การปักชื้อ-สกุล ด้วยผ้า เข็ม กลุ่มสตรีบ้านปางขอน ปักผ้าทำเป็นปกหมอน ยังมีการปักลายร่วมกับกลุ่มสตรีบ้านห้วยธาตุ ประเภทของกิจกรรมนี้ได้แก่ การทำย่าม หมวก ปลอกหมอน เข็มขัดรัดเอว เครื่องประดับปักลาย พญูษณะ ก-ฮ, A-Z การปักลายพญูษณะนั้นทางโครงการฯ จะนำเอาตัวอย่างมาให้ การผลิตภายในกลุ่มจะรวมกลุ่มกัน อุปกรณ์การปัก และผ้าจะไปรับที่ประธานกลุ่ม ให้แต่ละคนรับไปปักให้เสร็จผืนแรกแล้วก็ไปตัดเอาผืนผ้าที่สองอีก การขายนั้นโครงการฯ จะนำไปจำหน่ายให้ หักรายได้เป็นกองทุนของกลุ่มสมาชิก การซื้อผ้าจะซื้อมาเป็นงวด ๆ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ใช้นั้นพบว่าผ้าที่ใช้ปักลายนั้นจะซื้อจากในเมือง แต่ถ้าเป็นผ้าที่ย้อมเองจะดูเนื้อผ้าดีกว่า ราคาขายดีกว่า สามารถปักลายได้สวยงามกว่า กลุ่มสตรีทุกวันนี้จะหาซื้อผ้าที่ย้อมเสร็จแล้วมาทำ เพราะสะดวกไม่เสียเวลา ประกอบกับในหมู่บ้านปลูกฝ้ายไม่มีดอกฝ้าย อากาศชื้นเกินไป ต่อคำถามที่ว่ากลุ่มเห็นด้วยหรือไม่กับแนวความคิดด้านการอนุรักษ์หัตถกรรมโดยเน้นสี่ธรรมชาติ พบว่าเห็นด้วยเพราะมีความคงทนกว่า ใช้งานได้นาน เนื้อผ้าสีดี

กว่า แต่ความเป็นจริงแล้วกลุ่มสตรีจะทำหัตถกรรมอย่างเดียวยังไม่ได้ ต้องทำไรด้วย แต่การทำไร
ปัจจุบันนี้ประสบปัญหาขายหัตถ์ไม่ได้ เพราะว่าในหมู่บ้าน ครัวไม่ ได้กำหนดเขตที่ดินทำกิน
หมู่บ้านตั้งอยู่บนต้นน้ำแม่กรดด้วย กลุ่มสตรีจึงต้องการให้โครงการฯ ส่งเสริมกิจกรรมนี้ให้เป็นอาชีพ
หลักแทนการทำไร

ในภาพรวมของทุกกิจกรรมที่ให้การส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้านปางขอนนั้น ในระยะเริ่ม
แรกประสบปัญหาหนักทั้งจากการยอมรับของผู้ชาย และผู้นำหมู่บ้าน จึงเกิดความท้อแท้มาก กลุ่ม
ไปขอความร่วมมือก็ไม่ได้รับการสนับสนุน บางครั้งถูกต่อว่า ปัจจุบันก็ยัง ไม่มีการยอมรับจากกลุ่มผู้
ชายอย่างแท้จริง และยังไม่ร่วมมือทางด้านกิจกรรม เช่น การสร้างรั้วที่สำนักงานไม่มาช่วยเลย
จนเกิดการทะเลาะกัน ช่วงหนึ่งปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่สนามลาออก ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ แต่
อย่างไรก็ตามได้รับการแก้ไขและให้กำลังใจจากโครงการฯ และกลุ่มสมาชิกอย่างต่อเนื่อง จน
สามารถดำเนินงานต่อในหมู่บ้านได้ กลุ่มสตรียังเสริมอีกว่ายัง ได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาดูงาน การ
ฝึกอบรมทำให้มีโอกาสพบเห็นสังคมภายนอกได้ ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้น มีความกล้า รู้จักพึ่งตนเอง
ครอบครัวมีรายได้เสริม บางคนสามารถพูดภาษาไทยได้มากกว่าในอดีต แต่สิ่งที่กลุ่มสตรีได้ฝากให้
โครงการฯ ทราบคือ พวกเขาจะดำเนินกิจกรรมที่เคยได้รับการสนับสนุนอีกต่อไป และต้องการให้
มีเจ้าหน้าที่สนามประจำอยู่ หมู่บ้าน 1 คน พร้อมทั้งการเพิ่มการดูงานนอกสถานที่ ตลอดจนการส่ง
ข่าวสารให้ชาวบ้านได้รับทราบด้วย

๒๖
สนทนากับตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านปางขอน

ความคิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านปางฮอน

จากการสนทนากลุ่มตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านปางฮอน จำนวน 4 คน พบว่า มีความเข้าใจความเป็นมา วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง คณะกรรมการมีบทบาท เป็นฝ่ายสนับสนุน ประสานงาน แนะนำ อาทิ จัดหาที่ดินให้กลุ่มสตรีทำกิจกรรม ประสานงานกับ เจ้าหน้าที่ประจำสงเคราะห์ขอกล้าพันธุ์ไม้ผล โครงการฯ ยังได้พัฒนาคณะกรรมการรูปของการ พัฒนาด้านการพูด ได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรม อบรม เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่คิดว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด คือ กิจกรรมด้านหัตถกรรมและการเกษตร เพราะว่าหัตถกรรมนั้นผู้หญิงอาชีพ ทุกคนมักจะทำได้ และมีความถนัดอยู่แล้ว ส่วนการเกษตรก็เช่นเดียวกันมีพื้นฐานความรู้มาก่อน กลุ่มสตรีจึงสามารถทำกิจกรรมนี้ได้ดีกว่า มีการแบ่งเวรผลัดกัน ไปดูแลรดน้ำ เข้า เย็น ทุก ๆ วัน ผักสวนครัวที่ปลูก สมาชิกสามารถใช้บริโภคในครัวเรือนได้อีกด้วย คณะกรรมการมีความเห็นอีกว่า กลุ่มสตรีบ้านปางฮอนต้องการตั้งสหกรณ์หัตถกรรมขึ้น เพื่อขายงานหัตถกรรม ทั้งนี้กลุ่มเริ่มรู้แล้วว่า สังคมปัจจุบัน การทำไร่ทำสวนตลอดไป คงเป็นไปไม่ได้ ควรแสวงหาอาชีพรองเพื่อเสริมรายได้ให้มั่นคง

ส่วนกิจกรรมที่คิดว่าสำเร็จน้อยที่สุด คือ ด้านการศึกษา และอนามัยแม่และเด็ก เพราะด้านการศึกษาโครงการฯ ยังทำไม่มีความต่อเนื่อง สำหรับด้านอนามัยแม่และเด็กนั้น สมาชิกยังไม่ค่อยมีประสบการณ์ ประกอบกับไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ สมาชิกจึงไม่ได้ทำกิจกรรมนี้เท่า กิจกรรมอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมก็ได้สร้างประโยชน์ให้สมาชิกมีการรวมกลุ่ม จัดตั้งกองทุน ช่วยเหลือกัน สร้างความสามัคคี มีความเป็นผู้นำ กล้าแสดงความคิดเห็น เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต สำหรับปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน พบว่า

1. ระดับโครงการฯ นั้น คณะกรรมการไม่ทราบ
2. ระดับสมาชิก ไม่มีปัญหาอะไรมาก สามารถแก้ไขกันได้
3. ระดับเจ้าหน้าที่สนามไม่มีเช่นกัน กลับคอยให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่ตลอดเวลา
4. ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก ในปัจจุบันไม่มีปัญหา ช่วงระยะเริ่มต้นมีบ้างเล็กน้อย และคณะ

กรรมการหมู่บ้าน ต้องการให้โครงการฯ ส่งเจ้าหน้าที่สนามมาประจำ เพราะว่าที่เป็นอยู่เจ้าหน้าที่สนามต้องดูแลกิจกรรมบ้านห้วยธาตุด้วย ส่วนกิจกรรมนั้น ด้านการเกษตรควรปรับปรุงส่งเสริมให้ผลผลิตขึ้นให้ครบทุกครัวเรือน

หัตถกรรมควรตั้งสหกรณ์หัตถกรรม เพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว ส่วนเจ้าหน้าที่
สนามนั้นในอนาคตจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่ควรเป็นเผ่าอาข่า ถ้าเป็นเผ่าอื่น ๆ ควรจะเป็นผู้หญิง
อายุก็ไม่ควรต่ำกว่า 20 ปี เผ่าเดียวกันนั้น การสื่อสารไม่มีปัญหา เข้าใจวัฒนธรรม ปรับตัวได้
ง่าย ภูมิสำเนานั้นควรมาจากที่อื่น ๆ เพราะในหมู่บ้านข้างชอนยัง ไม่มีใครเหมาะสม

ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านแคววัวคำ

บ้านลิไ้

จำนวนตัวแทนสมาชิกที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มมี 15 คน รายละเอียดแต่ละกิจกรรมนั้นพบว่า

กิจกรรมด้านอนามัยแม่และเด็ก

โครงการฯ ได้เข้ามาแนะนำให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ การป้องกันรักษาควรทำอย่างไร ส่วนเรื่องของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคอื่น ๆ นั้น ชาวบ้านได้รับการบริการจากอนามัยใกล้บ้าน พอถึงวันที่หมอนัดก็ไป กิจกรรมย่อย ๆ ที่ทำกันได้แก่ การทำอาหารกลางวันเลี้ยงเด็กทุกวันพระ และทำนมถั่วเหลืองทุกวันอังคาร กลุ่มสตรีบอกว่าจะดำเนินการต่อไปอีก

กิจกรรมด้านการศึกษา

โครงการฯ ได้สอนหนังสือให้ผู้ใหญ่ในเวลากลางวัน มีการสลับกันเรียนระหว่างผู้ชายและผู้หญิงคนละวัน โดยเจ้าหน้าที่สนามเป็นผู้สอนหนังสือให้ ช่วงนี้เป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น ถ้ามีชาวบ้านตั้งใจเรียนกันจริง ๆ โครงการฯ ก็จะช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียน การสอนด้วย ซึ่งกลุ่มสตรีมีความเห็นว่าเป็นถึงแม่เด็ก ๆ จะมีโอกาสเรียนที่ศูนย์เด็กเล็กก็ตาม แต่สำหรับผู้ใหญ่แล้วก็มีความสำคัญมาก จึงไม่สายเกินไปที่พวกตนจะได้เริ่มเรียนหนังสือ เพียงเพื่อให้สามารถพูดได้หรือเขียนได้เล็กน้อย ก็คิดว่าจะได้รับการยอมรับจากคนพื้นบ้านมากขึ้น ทุกวันนั้นนอกจากได้มีโอกาสเรียนหนังสือแล้ว ยังได้รับข่าวสาร ความรู้ จากวิทยุ โทรทัศน์

กิจกรรมด้านการเกษตร

โครงการฯ ได้เข้ามาแนะนำการปลูกพืชผักสวนครัว บริโภคในครอบครัว ซึ่งทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะช่วยกัน ผู้ชายช่วยล่อมรั้วให้ เมื่อปลูกเสร็จก็จะแบ่งหน้าที่กันตามกลุ่มสมาชิก ผักที่ปลูกได้แก่ ถั่ว ผักกาด ผักชี มะเขือเทศ แตงกวา ฯลฯ นอกจากนี้โครงการฯ ช่วยเหลือหาซื้อกล้าพันธุ์ มะม่วง มะขาม ขนุน ให้ไปปลูกทุกครัวเรือนที่เป็นสมาชิกโครงการฯ สมาชิกกลุ่มมีความคิดว่าการกิจกรรมนี้ช่วยลดการใช้จ่ายในครัวเรือนได้ และจะได้ร่วมกันปฏิบัติภายในกลุ่มต่อไป

กิจกรรมด้านหัตถกรรม

ในช่วงแรก ๆ ของการเริ่มต้นโครงการฯ กลุ่มสตรีได้มีการทอผ้า เย็บผ้า เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม การจำหน่ายกลุ่มสตรีได้วางขายในเทศกาลกินวอ แต่ปรากฏไม่ได้ขาย กลุ่มจึงมีการทดลองทำกระเป๋าเป็นตัวอย่าง โดยได้ลงทุนออกเงินกันเอง เมื่อหัตถกรรมเสร็จก็ให้โครงการฯ ดูเพื่อหาตลาดให้ แต่ปรากฏว่าไม่ใช่ตลาดของลาหู่ หาตลาดยาก กลุ่มสตรีจึงยกเลิกไม่ทำกันอีก เพราะไม่มีตลาด รู้ลึท้อแท้ทั้ง ๆ ที่กลุ่มมีตามต้องการจะทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ ทุกวันต้องการให้โครงการฯ จัดเจ้าหน้าที่มาฝึกสอนหรือมีตัวอย่างหัตถกรรมมาให้กลุ่มลองทำกัน บ่กตินแล้วด้านหัตถกรรมสตรีก็ทำกันเป็นประจำ ถึงแม้จะไม่ได้ขาย แต่ก็ทำเพื่อใช้ทดแทนของเก่าที่ชำรุดไป แต่ความจริงก็อยากจะทำเพื่อขายเป็นรายได้ด้วย สำหรับผ้าที่นำมาเย็บนั้นก็ซื้อมาจากในเมือง สิ่งที่เสียหายคือ กลุ่มสตรีบ้านลิโซ่ไม่ได้ไปตุลาการลาฮูมสืธรรมชาติ เพราะว่าตอนนั้นหมู่บ้านขาดเจ้าหน้าที่สนามถึง 2 เดือน ไม่มีใครประสานงานได้ แต่พวกตนคิดว่าผ้าที่ซื้อมาจกสิธรรมชาตินั้นจะดีกว่า คงทนกว่า ประหยัดค่าใช้จ่ายอีกด้วย

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว โครงการฯ ยังได้ช่วยเหลือด้านการสำรวจประชากร ครงศ์การพัฒนาทำความสะอาดหมู่บ้าน บ้านเรือนเป็นที่น่าสัง เกตว่าทุกกิจกรรมของ โครงการฯ ที่บ้านลิโซ่ จะ ไม่แยกกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ตรงข้ามจะร่วมกันทำกิจกรรม ให้กำลังใจกันตลอด เวลา ผู้ชายก็มีโอกาสไปร่วมกิจกรรมทั้ง ในและนอกหมู่บ้าน อาทิ การทัศนศึกษาดูงาน การประชุม การแก้ไขปัญหาร่วมกัน แม้กระทั่งด้านงบประมาณ ถ้ามีเขามาเยี่ยม ในหมู่บ้านจะช่วยกันจัดเตรียม อาหาร เป็นต้น การจัดการในกลุ่มจะมีการประชุมเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อติดตามความเคลื่อนไหว ของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ รับทราบปัญหาต่าง ๆ จากสมาชิก

อย่างไรก็ตามก็พบปัญหาภายในกลุ่ม คือ ปัญหาความไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของ โครงการฯ อย่างแท้จริง แต่ก่อนโครงการฯ บอกว่าต้องการอะไรก็ให้รวมกลุ่มกันแล้วเสนอไปยัง โครงการฯ พอกลุ่มเสนอไปก็ได้รับการตอบสนองบ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ที่ไม่ได้จะเป็นส่วนใหญ่ เช่น การสร้างศาลาที่ประชุม การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน ส่วนปัญหาภายในกลุ่มก็มีบ้างแต่ก็แก้ไขได้ ที่ สำคัญด้านหัตถกรรมก็เช่นกัน ตอนแรกแนะนำให้สมาชิกทำ ปัจจุบันกลับไม่ได้ทำ

การที่โครงการฯ เข้ามาในหมู่บ้าน พวกตนเห็นว่าได้สร้างประโยชน์ให้หมู่บ้านลิโซ่ เปิดโอกาสให้สตรีได้มีหูตากว้างขึ้น ได้ไปดูงาน อบรม ถึงแม้ว่าจะไม่ค่อยเข้าใจการสื่อสารก็ตาม พวกตนก็จัดกิจกรรมวิธีมาปรับปรุง ปัจจุบันนี้กลุ่มสตรีสามารถประชุมกันเองได้ สามารถไปไหนมาไหนได้ มีกองทุนกลุ่มให้หยิบยืมได้ จนนำไปสู่การรวมกลุ่มแรงงานสตรีด้วย ถ้าหากว่าโครงการฯ ไม่มีงบประมาณสนับสนุน หรือถอนตัวออกจากหมู่บ้านแล้ว กลุ่มสตรีคิดว่าเคยใช้ชีวิตอย่างไรจะใช้ชีวิตเช่นนั้นตลอดไป และกิจกรรมที่เคยปฏิบัติก็จะทำต่อไปด้วย

ความคิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านลิโซ่

การสนทนากลุ่มกับตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านลิโซ่ จำนวน 8 คน พบว่า ส่วนใหญ่ทราบวัตถุประสงค์ที่ต้องการพัฒนากลุ่มสตรีให้มีโอกาสมีความสามัคคี ช่วยเหลือกัน และเข้าใจว่ากลุ่มสตรียังคงต้องการความช่วยเหลือด้านแรงงานจากพวกผู้ชายด้วย คณะกรรมการจะมีบทบาทในการช่วยเหลือด้านแรงงาน เป็นที่ปรึกษา เข้าร่วมประชุม ไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มนอกหมู่บ้าน เช่น การดูงาน การอบรม เป็นต้น สิ่งที่คณะกรรมการเห็นว่าประสบผลสำเร็จมากเห็นจะได้แก่การมีกองทุนของกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน ตามด้วยการรวมกลุ่ม สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ด้วยการประชุมชี้แจง ช่วยกันหาทางแก้ไข หลังจากทีโครงการฯ เข้ามาแล้ววิถีชีวิตของสตรีได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมาก สตรีสนใจการฝากท้อง การคลอดที่โรงพยาบาล นาลูก ๆ ไปตรวจรักษาที่โรงพยาบาลได้ โดยไม่ต้องมีผู้ชายไปด้วย

ส่วนปัญหาที่คณะกรรมการได้พบเห็นก็มีบ้าง คือ

1. สตรีบางคนตอนแรกไม่เข้าร่วมกลุ่ม แต่พอเห็นว่ามีกิจกรรมที่น่าสนใจ ก็มีความต้องการจะเข้าร่วม เนื่องจากไม่เข้าใจ แต่กลุ่มก็ยินดีให้เป็นสมาชิก
2. สมาชิกกลุ่มบางคนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นบางครั้ง เพราะจะต้องไปทำงานนอกคางที่ไร่
3. ปัญหาการยอมรับของสามี ตอนแรก ๆ ก็มีคือ เกิดความไม่เข้าใจว่าทำไมต้องส่งเสริมเฉพาะกลุ่มสตรี และให้มีการประชุมเฉพาะสตรีเท่านั้น แต่ระยะต่อมาปัญหานี้ไม่มีอีกเลย
4. ปัญหาการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่สนามบ่อย ปัจจุบันเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ถึง 3 คนแล้ว ช่วงหนึ่งหมู่บ้านขาดเจ้าหน้าที่สนามถึง 2 เดือน ทำให้กิจกรรมไม่มีความต่อเนื่อง

5. ความไม่ชัดเจนของโครงการฯ โดยเฉพาะการเสนอทำกิจกรรมจากกลุ่ม มักจะ
ไม่ได้รับการตอบสนองอย่างจริงจัง เรื่องนี้โครงการฯ มีความคิดอย่างไร

ข้อเสนอแนะ

1. คณะกรรมการหมู่บ้านต้องการให้เจ้าหน้าที่มีบทบาท หน้าที่มากกว่าที่เป็นอยู่
2. เจ้าหน้าที่ที่ลงนามคนต่อไปจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่ขอให้เป็นคนดี ควรจะมี
ครอบครัว มีอายุระหว่าง 20-40 ปี เพราะกำลังเป็นผู้มีความคิดที่แตกฉาน เรื่องเฝ้า ควรเป็น
เฝ้าเดียวกัน ศาสนาเดียวกัน เข้าใจปัญหา ปรับตัวได้ง่าย และไม่จำเป็นต้องเป็นคนในหมู่บ้าน
เดียวกัน

สนทนากับตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านลิโซ่

บ้านแคว้วตัว

ตัวแทนสมาชิกกลุ่มสตรีบ้านแคว้วตัวที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม มีจำนวน 17 คน
พบว่าบ้านแคว้วตัวมีกลุ่มแม่บ้านมาก่อนแล้ว และยังเป็นบ้านที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเสมอ

กิจกรรมด้านอนามัยแม่และเด็ก

กิจกรรมนี้เจ้าหน้าที่สนามได้เข้ามาแนะนำวิธีการฉีดวัคซีนให้แก่เด็ก การดูแลสุขภาพ
เด็ก การใช้ยารักษาโรค การรักษาความสะอาด กลุ่มคิดว่าการฉีดวัคซีนมีความสำคัญมาก ขณะ
เดียวกันโครงการฯ ก็ได้ติดต่อเจ้าหน้าที่อนามัยมาให้ความรู้ร่วมกันอีกด้วย ทุกวันนี้กลุ่มต้องการให้
มีเจ้าหน้าที่อนามัยมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง หมู่บ้านมีกองทุนยาประจำหมู่บ้านด้วย

กิจกรรมด้านการศึกษา

พบว่า กลุ่มสตรีส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่ากิจกรรมนี้โครงการฯ ไม่ได้เน้นมาก เพียง
แต่ให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือได้ฝึกหัดเขียนชื่อ-สกุลของตนเองเท่านั้น กิจกรรมเสริม
ยังไม่มี การมีส่วนร่วมของสมาชิกจึงมีน้อยมาก โครงการฯ ก็ไม่มีแผนงานช่วยแน่นอน ปัญหาด้านนี้
จึงไม่มีเลย ฉะนั้นกลุ่มสตรีต้องการให้มีเจ้าหน้าที่สอนหนังสือให้แก่สมาชิกในเวลาว่างบ้าง อาจจะ
สอนเป็นระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน จะทำให้สมาชิกอ่านออกเขียนได้บ้าง พวกตนเองเล็งเห็น
ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทุกวันนี้จะต้องมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลภายนอก ที่น่าสังเกต
จากคณะประเมินผล คือ กลุ่มสตรีบ้านแคว้วตัวพูดภาษาไทยได้ดีเกือบทุกคน ส่วนการสอนหนังสือ
ให้เด็ก ๆ ก็เหมือนกัน เด็กต้องเดินไปโรงเรียนศูนย์สังเคราะห์ชาวเขา ระยะทางห่างหมู่บ้าน
ข้อสังเกตบ้านแคว้วตัวมีศูนย์เด็กเล็ก มีหน่วยงานของศูนย์พัฒนาและสังเคราะห์ชาวเขาได้มาสอน
หนังสือผู้ใหญ่ และยังมีบุตรหลานของกลุ่มสตรีบางคนไปศึกษาต่อในสถานที่ต่าง ๆ เช่น จังหวัด
เชียงใหม่ ลำพูน และ เชียงราย ทุกวันนี้พวกตนได้ตระหนักถึงการได้เรียนรู้ การใช้ภาษาไทย ถ้า
สามารถพูดภาษาไทยได้ การยอมรับจากสังคมภายนอกจะมีมาก ตรงข้ามถ้าพูดไม่ได้จะถูกหัวเราะ
และไม่ได้รับบริการดีพอ ชาวสารความรู้ได้รับจากวิทยุทั้งภาคภาษาไทยและกะเหรี่ยง

กิจกรรมด้านการเกษตร

โครงการฯ ได้มาแนะนำการปลูกพืชผักสวนครัว การทำไร่ จนถึงการเก็บเกี่ยวและขายร่วมกัน การปลูกพืชที่ใช้ย้อมสีธรรมชาติ ที่ผ่านมาจะต่างคนต่างทำ ได้รับการสนับสนุนด้านวิธีการ การส่งเสริมเมล็ดพันธุ์จากโครงการฯ กิจกรรมนี้โครงการฯ ได้พาไปศึกษาดูงานที่บ้านแม่สะหลวง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เหมือนกับกลุ่มสตรีบ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ของโครงการฯ หลังดูงานแล้วยังไม่ได้นำมาใช้เพราะว่าเพิ่งกลับมาแต่ก็จดจำวิธีการได้ ชั้นแรกจะทดลองปลูกพืชก่อน ปัญหาอุปสรรคในตอนี้ คือ พืชผักสวนครัวที่ปลูกนั้นปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น มีการใช้สารเคมีบ้าง บ้างก็ฉีดปุ๋ย บ้างช่วงเมล็ดพันธุ์ไม่พอ ประกอบกับขณะนั้นกรมป่าไม้ได้กำหนดเขตที่ดินทำกิน ทำให้กลุ่มมีความจำกัดด้านที่ดินทำกิน และแหล่งน้ำที่ไม่เพียงพอ การปลูกพืชผักสวนครัวนั้น จะปลูกพืชชนิดเดียวกันในแปลง ในอนาคตจะปลูกเสริม มีแนวระดับเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน กิจกรรมนี้กลุ่มสตรีเห็นว่าควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นเพิ่มการหาเมล็ดพันธุ์ ผลผลิตที่เหลือบริโภค ควรหาตลาดรองรับผลผลิตให้กลุ่มมีรายได้เสริมบ้าง

กิจกรรมด้านหัตถกรรม

หลังจากที่โครงการฯ ได้เข้ามาส่งเสริมในหมู่บ้านแคววแล้ว สตรีได้รวมกลุ่มกันเพื่อทอผ้าและย้อมสีธรรมชาติ ได้แก่ ทอข้อม เสื้อผ้าสตรี ทอผ้าผืนใหญ่ การปลูกพืชที่ใช้ย้อมสี เช่น ใบอ้วม ยอดป่า ผ่าง บริเวณบ้านของสมาชิก โครงการฯ ให้คำแนะนำวิธี และหาวัตถุดิบสำหรับย้อมสีธรรมชาติ รวมถึงนำผลผลิตไปจำหน่ายให้ด้วย ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 31 คน สมาชิกที่ได้ทอผ้ามีเพียง 13 คน ที่เหลือไม่ได้ทอเพราะไม่มีวัตถุดิบเพียงพอ ตอนแรก ๆ เกิดความไม่พอใจเกิดขึ้น ต้องมีการชี้แจงให้เข้าใจ ต่อไปโครงการฯ ควรจะปรับปรุงด้านการเพิ่มปริมาณ วัตถุดิบให้เพียงพอแก่สมาชิกทุกคน เพื่อจะมีรายได้เสริมยามที่ว่างจากการทำไร่ ทำนา ปกติชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงจะใช้เสื้อผ้าต่อปีไม่กี่ชุด ในอนาคตกลุ่มจะผลิตเพื่อขายและใช้ในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน การผลิตทุกวันนี้จะแยกกันผลิต ส่วนวิธีการขายจะให้โครงการฯ โดยเจ้าหน้าที่สนามนำไปขายให้สำหรับการอนุรักษ์หัตถกรรมโดยเน้นสีธรรมชาตินั้น เห็นด้วยเพราะนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์แล้ว ต้นทุนการผลิตน้อยกว่าสีเคมี สีสวยกว่า มีความทนทาน และไม่อันตราย ไม่มีปฏิกิริยาต่อผิวหนัง ในอนาคตมีแนวโน้มจะใช้สีจากธรรมชาติมากขึ้น อยากให้โครงการฯ ส่งเสริมและรณรงค์อย่างแท้จริง โดยเฉพาะด้านงบประมาณ และการหาตลาดรองรับผลผลิตของกลุ่มอย่างเพียงพอ

หากว่าโครงการฯ ไม่สนับสนุนอีกต่อไปแล้ว กลุ่มสตรีจะดำเนินการต่อไป เพราะพอ จะมีความรู้ ประสบการณ์บ้าง และให้ประโยชน์ต่อกลุ่มสตรีและหมู่บ้านของตนเอง ส่วนเรื่อง การ ติดต่อกแหล่งตลาด กลุ่มจะติดต่อเองเช่นกัน จะเห็นได้ว่าทุกกิจกรรมที่โครงการฯ เข้าไปดำเนินการ กลุ่มสตรีจะให้ความสนใจเข้าร่วม ประกอบกับหมู่บ้านแคววัวดำส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ กลุ่มสตรีมีมาก่อนที่โครงการฯ จะเข้าไปส่งเสริมแล้ว โครงการฯ จึงเป็นตัวเสริมให้กลุ่มเข้มแข็ง มากขึ้น ผู้ชายในหมู่บ้านก็มีความพอใจกับกิจกรรมกลุ่มสตรีด้วย

ในส่วนของผู้หญิงที่สนใจให้กลุ่มสตรีได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มสตรีอื่น ๆ ในอนาคต หากเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ กลุ่มสตรีต้องการเจ้าหน้าที่ผู้ชายเผ่ากะเหรี่ยง เพราะมีความน่าเชื่อถือมากกว่าผู้หญิง แต่ถ้าหากว่าผู้ชายนั้นไม่ครบครันจะทำให้เป็นผู้ใหญ่ มีความคิด มีความรอบคอบ ภูมิสำเนา ถ้าเป็นไปได้ควรเป็นคนต่างถิ่น จะไม่เกิดปัญหาในการปกครอง หรือเครือญาติในหมู่บ้าน

ความคิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านแคววัวดำ

จำนวนตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านแคววัวดำที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน พบว่า โครงการศึกษาและพัฒนาสตรีชาวเขาได้สร้างโอกาสให้กลุ่มสตรี ตลอดระยะเวลา 3 ปี ที่ผ่านมา ทำให้สตรีบ้านแคววัวดำมีความรู้ ความชำนาญ รักษาวัฒนธรรม โดยเฉพาะการทอผ้า เผ่ากะเหรี่ยงเดิมที่มีหลายคนยังทอผ้าไม่เป็น แต่งตัวสมัยใหม่ ตามสบาย หันมาสนใจที่จะอนุรักษ์ กันมากขึ้น และยังมีเจ้าหน้าที่สนามคอยแนะนำ อบรมให้สตรีในหมู่บ้านแคววัวดำเกือบทั้งหมดที่เป็น สมาชิกของกลุ่ม ผู้ชายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้นำหมู่บ้าน ได้ให้ความเอาใจใส่เสมอ ทั้งด้านให้คำปรึกษา ด้านแรงงาน ในการทำร้านค้าสหกรณ์ของกลุ่ม ฯลฯ ปัญหาการดำเนินงานกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน จึงแทบจะไม่มี เพราะสามารถแก้ไขกันได้ ส่วนด้านกิจกรรมนั้น คณะกรรมการเห็นว่ากิจกรรม ประสบความสำเร็จมากที่สุด เพราะให้ผลทันใจ ใครทำได้มากก็ขายได้มาก ทำให้สตรีมีรายได้ เสริม รู้จักการอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้า มีกองทุนกลุ่มไว้จัดซื้ออุปกรณ์ครัวเรือน ยืมในยามฉุกเฉิน ได้ กิจกรรมที่คิดว่าประสบผลสำเร็จน้อยคือด้านอนามัยแม่และเด็ก เพราะตั้งแต่โครงการฯ เข้ามา มีเพียงให้เจ้าหน้าที่อนามัยมาให้ความรู้ครั้งเดียวใช้เวลาครึ่งวัน และไม่ได้มีการติดตามผลแต่อย่างใด สำหรับเจ้าหน้าที่สนามประจำหมู่บ้านนั้น ทำงานได้ดี ไม่มีข้อบกพร่องให้เห็น ต่อไปถ้าหากจะ มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่สนามขอให้เป็นผู้ชายจะดีกว่า มีความคล่องตัวสูง ไม่มีปัญหาการเดินทาง ควรเป็นเผ่ากะเหรี่ยง มีอายุ 20 ปีขึ้นไป และมีครอบครัวจะดีมากกว่าคนโสด ความน่าเชื่อถือ

ถือมีมากด้วย ภูมิลำเนาต้องการคนต่างถิ่น ข้อเสนอแนะต่อโครงการฯ คณะกรรมการต้องการให้โครงการฯ ดำเนินการในหมู่บ้านต่อไปอีก เน้นด้านหัตถกรรมให้มาก ให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันทำกิจกรรม เสริมการใช้สัจจาทวัตรธรรมชาติ ติดต่อกาตลาดด้วย สุดท้ายถึงแม้ว่าโครงการฯ จะเป็นการช่วยเหลือกลุ่มสตรีก็ตาม คณะกรรมการไม่รู้สักอย่างใด กลับตีใจที่สตรีมีงานทำ มีโอกาสได้สัมผัสสังคมภายนอกมากขึ้น ผู้ชายในหมู่บ้านจะให้กำลังใจอย่างเต็มที่ในทุกกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับใช้ว่าจะอยู่กับกลุ่มสตรีฝ่ายเดียว แต่ตกอยู่กับชาวบ้านแคววักคำทั้งหมด หมู่บ้านมีความเจริญขึ้นมีความสะอาด มีความเป็นระเบียบด้วย

สนทนากับคุณสมเเกตุ ชูระวร เจ้าหน้าที่สนาหมู่บ้านแคววักคำ

บ้านคอตยาว

ในการสนทนากลุ่มกับตัวแทนกลุ่มสตรีบ้านคอตยาว จำนวน 15 คน คณะ
ประเมินผลได้พบอุปสรรคด้านภาษา ทำให้การสนทนาเป็นไปอย่างเชื่องช้า และไม่เข้าใจซึ่งกัน
และกัน คณะประเมินผลทราบเพียงแต่ว่า กลุ่มสตรีบ้านคอตยาวได้ดำเนินกิจกรรมคล้าย ๆ กับหมู่บ้านอื่น ๆ คือ กิจกรรมการอบรมให้ความรู้ด้านอนามัยแม่และเด็ก การทำนมถั่วเหลือง ทำอาหาร
กลางวัน การให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ การเชิญเจ้าหน้าที่อนามัยมาบรรยายให้ความรู้การเลี้ยง
ลูก การพัฒนา ทำความสะอาดหมู่บ้าน สร้างห้องน้ำ ห้องล้าง ทำผ้าบาติก จากสีเคมี ไม้ได้เยี่ยมชม
ธรรมชาติ แต่โครงการฯ ก็มาอบรมการย้อม การถักโคเซ ทำผ้าคลุมหัว นอกจากนี้ก็มีการนำ
กลุ่มสตรีไปดูงานนอกสถานที่ เช่น การเลี้ยงไก่ที่จังหวัดตะเยา การฉีดวัคซีนไก่ เป็นต้น ถึงแม้ว่า
บ้านคอตยาวจะมีกลุ่มแม่บ้านสตรีมาก่อนที่โครงการฯ จะเข้ามาก็ตาม การดำเนินงานก็พบปัญหา
คือ ปัญหาจากตัวสตรีเอง ซึ่งเขาก็อยอมรับว่าไม่รู้หนังสือ พูดภาษาไทยไม่ได้ บางคนสามีไม่เข้าใจ
สถานการณ์ประชุม รายละเอียดอื่น ๆ นั้น คณะประเมินผลไม่สามารถจะสอบถามได้มากกว่านี้ แต่ข้อ
คิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่สนามประจำหมู่บ้าน คงจะมีส่วนช่วยให้
ทราบรายละเอียดการดำเนินงานกลุ่มสตรีบ้านคอตยาวได้ (การสนทนากลุ่มสตรีบ้านคอตยาว ประสบ
ปัญหาเรื่องของการสื่อสาร เนื่องจากนักวิจัยร่วมที่เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ไม่สามารถเข้าร่วมสนทนา
ได้)

ความคิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการบ้านคอตยาว

พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ และรับรู้กิจกรรมของกลุ่มสตรี
เนื่องจากกลุ่มสตรียังไม่รู้หนังสือกันส่วนใหญ่ กิจกรรมที่คิดว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด และน้อย
ที่สุดนั้น คณะกรรมการยังมองไม่เห็นในตอนนั้น บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านบางคนจะเป็นที่ปรึกษา
ของกลุ่มสตรี มีโอกาสเข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบ วางแผนร่วมกัน ในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน
แต่ก็พบว่ากรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่จะ ไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุม เวลากลุ่มสตรีมีการประชุม
ในการประชุมเพื่อสรุปการดำเนินงานของโครงการฯ ทุก ๆ ปี ผู้ใหญ่บ้าน และที่ปรึกษาจะเป็น
ตัวแทนของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับตัวแทนกลุ่มสตรีและตัวแทนคณะ
กรรมการหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ของโครงการฯ ส่วนปัญหาอุปสรรคที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้พบ
เห็นก็มีบ้าง คือ ความไม่รู้ภาษาไทย ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นระหว่างการประชุม สมาชิกกลุ่มสตรี

บางคนلامي ไม่ยอมให้มา เข้าร่วมประชุม และปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่มแม่บ้านที่มีมาก่อน กับกลุ่มสตรีที่โครงการฯ ได้จัดตั้งขึ้นมา ในลวนของเจ้าหน้าที่สนามนั้น คณะกรรมการเห็นว่าให้ความดูแลเอาใจใส่ต่างหน้าที่ดี ถึงแม้ว่าระยะเวลาอยู่กับชาวบ้านไม่เต็มที่ก็ตาม แต่เวลาที่มีเรื่องอะไร หรือมีการไปร่วมประชุมที่ไหน ก็จะฝากเรื่องไว้กับผู้ใหญ่บ้าน หรือลมารชีกกลุ่มไว้ ซึ่งที่คณะกรรมการได้เสนอแนะเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการฯ คือ

1. ต้องการให้โครงการฯ ดำเนินการในหมู่บ้านคอคตยาวต่อไปอีก
2. การจัดกิจกรรม ควรจะดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่ตกกรรมที่ยังไม่ได้ทำกันครบทุกคน ควรมีการผลัดเปลี่ยนกัน และควรให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น
3. ต้องการให้โครงการฯ จัดแผนการเรียนหนังสือผู้ใหญ่ในกลุ่มสตรี และชาวบ้านที่สนใจโดยสอนเวลากลางคืน ส่วนเด็กเล็กในหมู่บ้านแม่ศูนย์เด็กเล็กเท่านั้น ยังไม่มีโรงเรียนต้องเดินไป 2-3 กิโลเมตร โครงการฯ ควรจะหาทุนการศึกษาช่วยเหลือเด็กที่ต้องการเรียนต่อในระดับสูง ๆ ด้วย
4. ส่วนเจ้าหน้าที่สนามคนต่อไป ควรจะเป็นชาวเขาเผ่าเดียวกัน คือ ม้ง และเป็นหญิงก็ได้ ผู้ชายก็ได้ ถ้าเป็นผู้ชายควรมีจิตใจรัก และเสียสละเพื่อกลุ่มสตรี และถ้ามีครอบครัวแล้วก็จะดีมาก ส่วนภูมิสำเนาควรมาจากต่างถิ่น ควรมีอายุระหว่าง 25-40 ปี ควรจะมีความสามารถในการสอนหนังสือด้วย

สนทนากับตัวแทนกลุ่มสตรีบ้านคอคตยาว

บ้านผาแดง

จำนวนตัวแทนสตรีที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มครั้งนี้มี 10 คน พบว่า

กิจกรรมอนามัยแม่และเด็ก

โครงการฯ ได้จัดอบรมให้ความรู้ อาทิ สาธารณสุขมูลฐาน การป้องกันโรคระบาด การใช้แรงงานนอกหมู่บ้าน ปัญหาโสเภณี เอ็ดส์ การทำความสะอาดภายในหมู่บ้าน จัดซื้ออุปกรณ์ครัวเรือน แต่กลุ่มสมาชิกก็คิดว่าโครงการฯ ยังไม่ได้เน้นมาก เพียงแต่ให้คำแนะนำเท่านั้น ปกติชาวบ้านจะไปรับบริการด้านสาธารณสุขจากสถานอนามัยของรัฐบาลคือ ที่บ้านปางถ้ำ

กิจกรรมด้านการศึกษา

ตอนแรกโครงการฯ ได้เปิดสอนให้ แต่ระยะต่อมาสามีไม่ส่งเสริมให้ภรรยาไปเรียน โดยเฉพาะตอนกลางคืน จนต้องเลิกไป แต่ก็ยังมีกิจกรรมเสริม คือ การให้ความรู้ด้านกฎหมาย ประชาธิปไตย ปัญหาครอบครัว ตลอดจนการสนับสนุนนักเรียนไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนพุทธเกษตรอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กิจกรรมด้านการเกษตร

พวกตนได้รับการแนะนำเรื่องการทำเกษตรแบบเชิงอนุรักษ์ มีการปลูกกระถิน มะเข้ และพืชที่ใช้ย้อมสีธรรมชาติทำชันบันได เมื่อถามความสำคัญแล้วกลุ่มสตรีตอบว่ายังไม่เห็นความสำคัญเท่าไร แต่ก็สนับสนุนโครงการฯ ถ้าหากยังมีการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมส่งเสริมได้แก่ การอบรมการใช้สารเคมี กลุ่มได้รับการแจกเมล็ดพันธุ์ถั่วแดงอีกด้วย กิจกรรมนี้กลุ่มหวังว่าจะช่วยลดปัญหาการชะล้างของน้ำและการพังทลายของดิน และเป็นเหตุผลไม่ให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้มายึดหรือกันแนวเขตถึงหมู่บ้าน

กิจกรรมด้านหัตถกรรม

โครงการฯ โดยเจ้าหน้าที่ประจำหมู่บ้านจะมาชักชวนให้รวมกลุ่มกัน เพื่อทำหัตถกรรมงานฝีมือ ถักนิตติ้ง ปักผ้า มีตัวอย่างมาให้ดู ซึ่งปกติหญิงชาวบ้านก็ทำหัตถกรรมอยู่แล้ว เพื่อสวมใส่ไม่ใช่เพื่อขายเป็นรายได้ เสริมให้ครอบครัวผลิตภัณฑ์ที่ทำเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่สนามจะนำไปฝากโครงการฯ เจ้าหน้าที่ให้กลุ่มสตรียังได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาดูงานที่อำเภอแม่แจ่ม เรื่องการย้อมสี

จากธรรมชาติ เดิมทีชาวบ้านบางคนก็ทำ พอโครงการฯ มากระตุ้น ส่งเสริม ช่วยสอนวิธีการซ่อม และให้ปลุกพืชชนิดที่นำมาทำสีธรรมชาติ กลุ่มสตรีได้ร่วมการข้อมลื จำนวน 9 คน นอกจากนั้นก็ไป ตูงานการถักผ้าไหมพรมที่จังหวัด เชียงราย แต่ไม่ได้นำมาใช้หรือปฏิบัติในกลุ่มเลย

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินกิจกรรมตามโครงการฯ ในหมู่บ้านผาแดงนี้ ในปีแรกฯ สตรีไม่รู้เลยว่าโครงการฯ เข้ามาทำอะไร ประกอบกับได้รับความกดดันจากสามี (ผู้ชาย) ด้วย ปีแรกมีสมาชิก 30 คน ปัจจุบันลดลง ปีแรกนั้นสมาชิกจะขอลาจากโครงการฯ มากกว่า แต่โครงการฯ เองก็มีข้อจำกัด เมื่อสมาชิกไม่ได้ตามความต้องการก็ลาออกจากการเป็นสมาชิก ปีที่ 2 สมาชิก เริ่มรู้จักโครงการฯ มากขึ้น โครงการฯ ส่งไปตูงานข้างนอก เช่น ด้านการเกษตร ตูการปลุกพืช แนวระดับ ปลุกไม้สีธรรมชาติในแปลงเกษตรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การข้อมลืธรรมชาติ ได้รับการต่อต้านจากสตรี เพราะว่าใช้สีเคมีดีกว่าสีธรรมชาติ ไม่ต้องยุ่งยาก และเสียเวลาทำในปีที่ 3 กลุ่มสตรีค่อนข้างจะมีความเข้มแข็ง มีการต่อรอง มีความเป็นอิสระมากขึ้น ผู้ชายก็ยอมรับในผลงานของกลุ่มมากกว่า 2 ปีแรก กลุ่มสตรีบ้านผาแดงจึงเห็นว่าโครงการฯ ได้สร้างประโยชน์ให้ พวกเขารวมตัวกันได้ มีความสามัคคีกัน ได้ไปตูงาน มีรายได้เสริมด้วย

ความคิดเห็นของตัวแทนคณะกรรมการบ้านผาแดง

ตัวแทนคณะกรรมการบ้านผาแดงที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน พบว่า ตอนแรกที่โครงการฯ จะเข้ามาในหมู่บ้าน พวกตนเองและกลุ่มสตรีส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือ จนมีทหาร มาช่วยแนะนำร่วมกับโครงการฯ จนพวกตนเริ่มเห็นว่าโครงการฯ ได้เข้ามาเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน โดยเฉพาะกลุ่มสตรีให้มีโอกาสพัฒนาตนเองมากขึ้น จนนำไปสู่ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านนั้นพบว่า ได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมเป็นบางครั้ง หรือไม่ก็ แจ้งให้ทราบว่าจะมีการประชุมวันไหน คณะกรรมการได้มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ เรื่องกฎหมาย เบื้องต้นจากโครงการฯ สำหรับกิจกรรมนั้น คณะกรรมการเห็นว่าด้านหัตถกรรมและการศึกษานั้นมีความสำเร็จเท่า ๆ กัน ทำให้สมาชิกมีความตื่นตัวมาก มีประสบการณ์ มีรายได้เสริม ส่วนที่ประสบความสำเร็จน้อย คือ ด้านอนามัยแม่และเด็ก เพราะไม่มีความต่อเนื่อง มีกิจกรรมอยู่ครั้งเดียว โครงการฯ ควรจะเสริมด้านการรักษาความสะอาด การเก็บขยะให้เป็นที่ เป็นทาง การเกษตร ก็ส่งเสริมซ้ำกับที่ชาวบ้านทำอยู่แล้ว

ข้อเสนอต่อด้านกิจกรรมนั้น โครงการฯ ควรเสริมด้านการเกษตรให้มาก เสริมเกษตรกรรมที่ชาวบ้านกำลังทำอยู่ จัดหาเจ้าหน้าที่เกษตรมาอบรม แนะนำเกี่ยวกับการดูแลรักษา หางเมลิ็ดพันธุ์ ควรมีการสาธิตด้วย ด้านสุขภาพอนามัย ควรทำนมถั่วเหลืองทุก ๆ วันอังคาร ดีกว่าทำนาน ๆ ครั้ง ด้านการเกษตร การไปดูงานขึ้นบันได การปลูกผักสวนครัว กลับมาไม่ค่อยสนใจเท่าไรห์ ประกอบกับเจ้าหน้าที่สนามก็ไม่ได้อึดติดตามมาดูด้วย ปัญหาของกลุ่มเช่น ลตรีบางคนที่ไม่มีโอกาสได้เขียนผ้าควรเปิดโอกาสให้ได้ครบ การกั้เงินบางคนไม่ได้กั้ ควรแก้ไขความไม่พอใจระหว่างกลุ่มแม่บ้านของรัฐที่จัดตั้งกับกลุ่มสตรีของโครงการฯ ให้เข้าใจกัน สามัคคี และร่วมในนริศกรรมด้วยกันมากยิ่งขึ้น ต่อไปควรจะให้ความสำคัญต่อคณะกรรมการหมู่บ้านให้มากขึ้น อาจจะเชิญเป็นที่ปรึกษาหรือเข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง

ส่วนความเห็นต่อเจ้าหน้าที่สนามนั้นพบว่า ในภาพรวมแล้ว ดี เหมาะสม แต่อยากให้แก้ไขเวลาเกิดปัญหาขึ้นมาในกลุ่ม มักจะไม่อธิบายให้กลุ่มสตรีเข้าใจ ปล่อยเรื่องไว้นาน ๆ ควรชี้แจงให้สมาชิกทราบว่าอะไรถูก อะไรผิด ลำพังแต่กลุ่มก็ไม่สามารถจะแก้ไขได้ ต่อไปในอนาคตเจ้าหน้าที่สนามควรจะเป็นผู้หญิงด้วย ถ้าเป็นผู้ชายกลุ่มอาจจะแตกแยก สมาชิกสตรีจะเกรงใจมากกว่าผู้หญิง แต่อย่างไรก็ตามหากเป็นผู้ชาย ควรมีความจริงใจต่อกลุ่มมากที่สุด อายุก็ควรอยู่ระหว่าง 25 ปีขึ้นไป โสัดหรือไม่โสัดก็ได้ ที่สำคัญควรเป็นเฒ่าเมียันด้วยกัน เพราะลั้ภาษากันง่าย ภูมิลำเนาจะมาจากไหนก็ได้ไม่สำคัญ

สนทนากับคุณวรรษา แพร่ทุ่ง เจ้าหน้าที่สนามบ้านตาแดง